

Kulturhistorisk rapport

Frejlevgaard, Frejlev

Boplads med langhuse fra ældre jernalder og
stenbygget grav fra romersk jernalder.

J.nr. ÅHM 6120

Februar 2014

Ved Museumsinspektør Lone Andersen

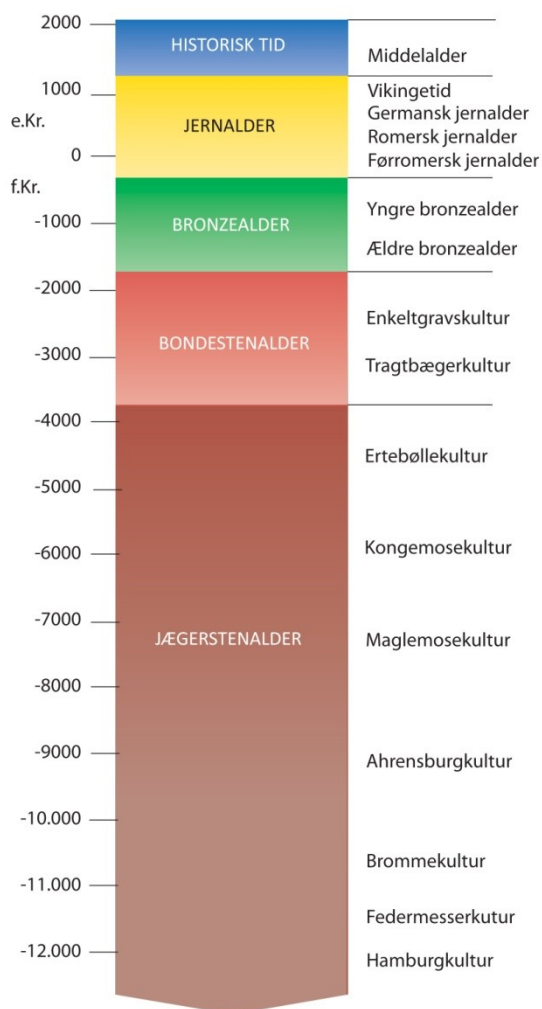
Telefon: 99 31 74 00

E-mail:

historiskmuseum@aalborg.dk

Indholdsfortegnelse

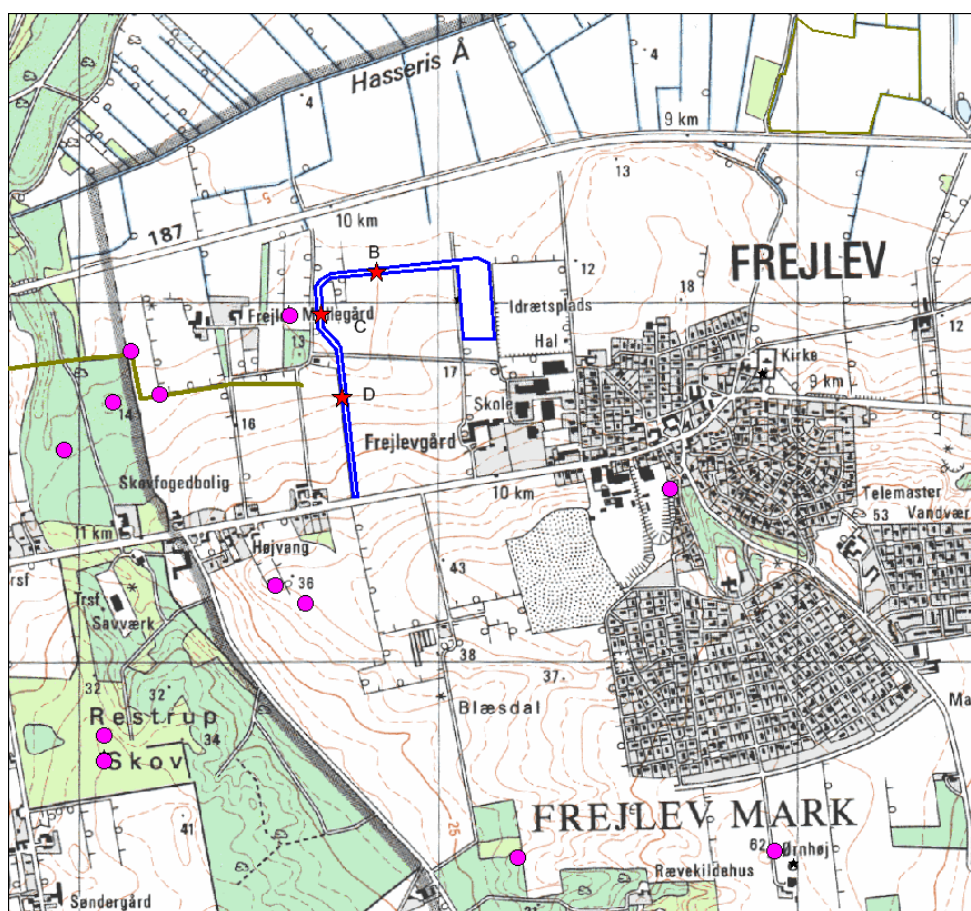
Indledning.....	2
Undersøgelsens baggrund	2
Lokalområdet i oldtiden	2
Undersøgelsens resultater	4
Sammenfatning og perspektivering	6
Udgravningsdata.....	8

Indledning

Undersøgelsens baggrund

Forud for byggeri af et 10 ha stort areal vest for Frejlev foretog Nordjyllands Historiske Museum en større arkæologisk forundersøgelse af dele af arealet i 2012. Dette resulterede i dokumentationen af 4 fundområder, Område A, B, C og D, der krævede en egentlig udgravning førend arealerne kunne frigives. I forbindelse med etablering af tilkørselsvejen til udstykningen, foretog museet i sommeren 2013 indledningsvis en udgravning af områderne B, C og D.

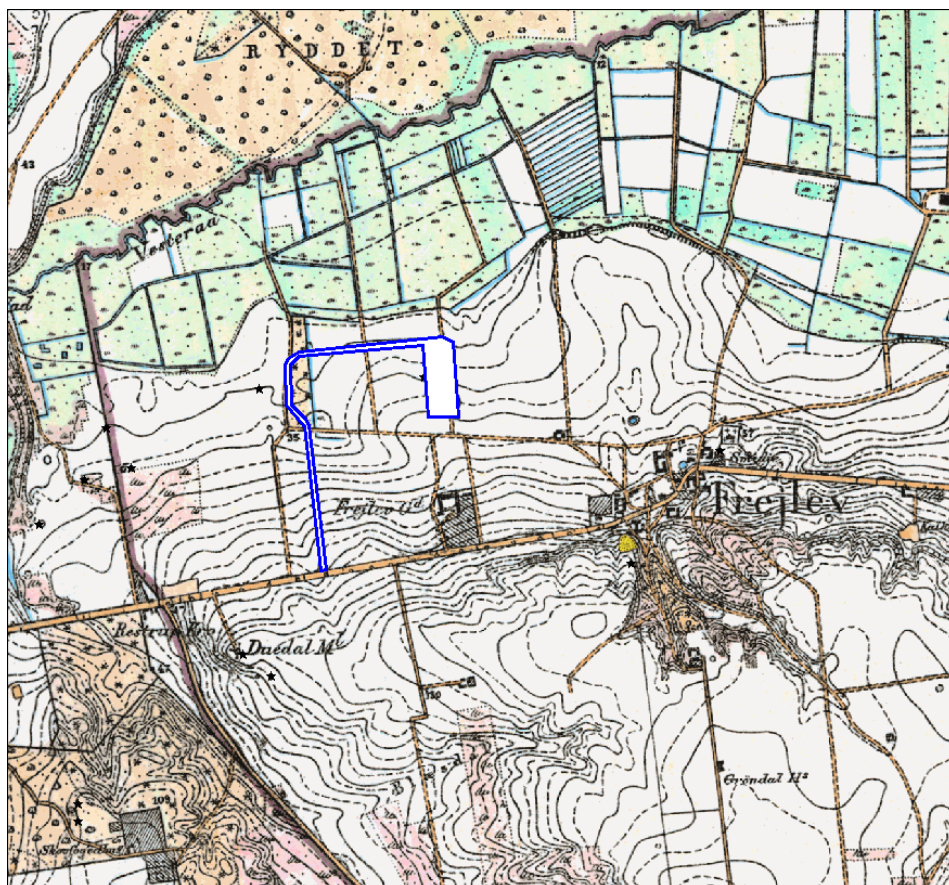
Figur 1 Undersøgelsesområdet markeret med blå samt arkæologiske fund og indberetninger i nærheden markeret med lilla. De røde stjerner angiver henholdsvis område B, C og D.

© Kort og matrikelstyrelsen.

Lokalområdet i oldtiden

Det undersøgte område er beliggende umiddelbart vest for Frejlev by på kanten af et morænelandskab, der skråner jævnt ud mod den flade hævede havbund mod nord. Som bosætningsområde har lokaliteten været

ideel, både hvad angår de egentlige terrænmæssige forhold såvel som de ressourcemæssige. Bebyggelsen har haft en placering på det flade, og veldrænede terræn, ca 15 meter over havet og tillige lidt "i læ", omgivet af de højere liggende arealer mod V, Ø og S. Dette landskab har været optimalt for selve bebyggelsen og de tilhørende, små marklodder, mens de omgivende engarealer har sikret græsning for gårdenes kvæg. Nærheden til Limfjorden må have betydet til at man i stor udstrækning har suppleret økonomien med fiskeri. Jagt er der selvfølgelig også blevet drevet.

Figur 2. Historisk kort, der afspejler de topografiske forhold ved bopladsen, mens Frejlev by stadig var begrænset til kirken og et par enkelte gårde.

I området kendes en del begravelser fra flere perioder af oldtiden. En håndfuld fredede gravhøje findes indenfor synsvidde af Frejlevgaard, ligesom der er kendskab til sløjfede gravhøje og stenkister fra bronze- og jernalder. Ved at nærstudere luftfotos over området, kan man endvidere få en fornemmelse af bebyggelsesintensiteten gennem oldtiden på stedet. Nedgravningerne efter husenes stolpehuller danner i tørre somre karakteristiske mønstre i afgrøderne og afslører ganske præcise husgrundrids på markerne. Med baggrund af de seneste udgravninger sammenholdt med iagttagelserne på luftfotos ses det således, at

der har været en ganske intens bebyggelsesaktivitet i oldtiden i et stræk fra Frejlev by til herregården St. Restrup.

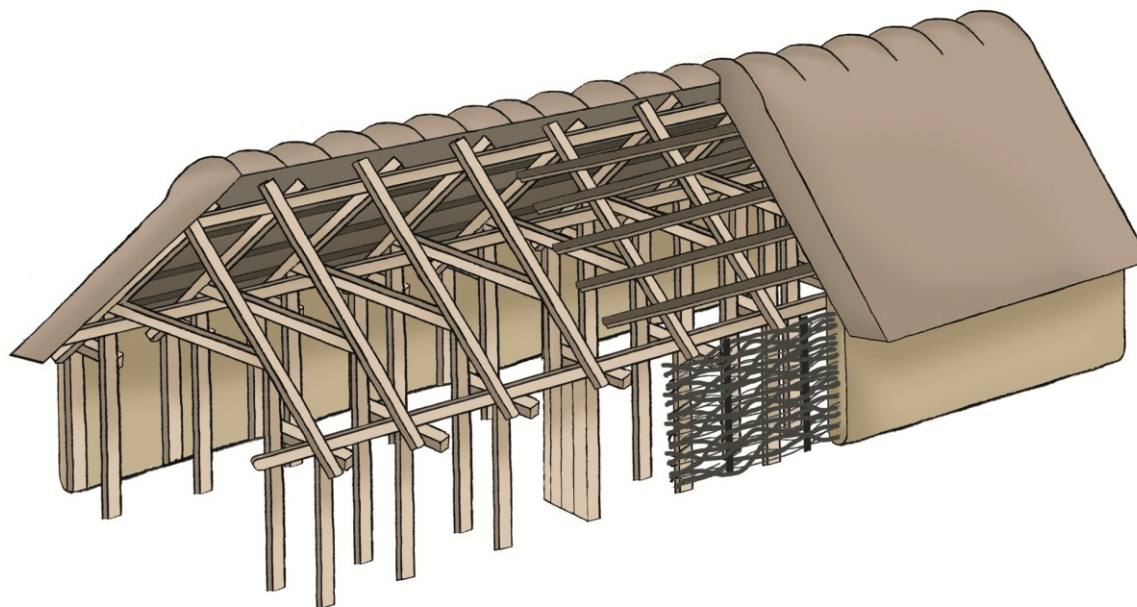

Fig. 3 Lidt vest for Frejlevgaard-udgravningen ses i kornet mørke aftegninger efter huse fra oldtiden. Nedgravningerne efter tagbærende stolper og nedgravede staldender ses som Ø/V-orienterede grundrids.

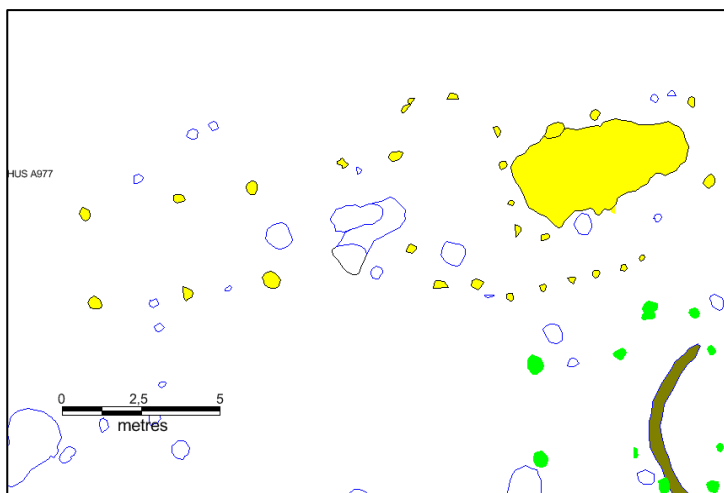
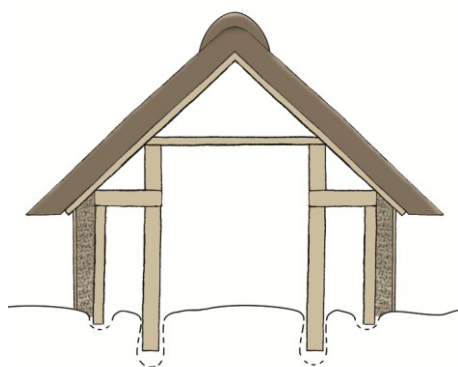
Undersøgelsens resultater

Tilsammen undersøgte 6 hustomter, 1 stenbygget grav, en mængde bopladsassocierede fyldskifter såsom kogegruber, dele af hegnsforløb samt et ringgrøftanlæg, hvis funktion forblev ukendt. Der kan imidlertid være tale om et gravanlæg eller måske en dyrefold. De 6 langhuse var Ø/V-orienterede og af den

treskibede type. I modsætning til de to-skibede huse, hvor taget har været båret af én række af tagbærende stolper placeret i husets midte, har de tre-skibede huse har haft et indre forløb af to parallelle rækker af tagbærende stolper (se nedenstående figur).

Figur 4 Rekonstruktionstegning af et tre-skibet oldtidshus, hvor husets tagbærende konstruktion bæres af to parallelle rækker af tagbærende stolper i husets indre.

Figur 5 Foroven et tværsnit, der afspejler opbygningen af den tagbærende konstruktion i et tre-skibet hus. Til højre ses grundplanen af et af langhusene fra Frejlevgård. Med gul angives placeringen af tagbærende stolper, dele af vægforløbet samt den formodede grebning i staldenden mod øst.

I grundplan var de 6 Frejlevgaard-huse meget ens, nemlig 12-13 meter lange og omkring 5 meter brede. Enkelte har haft to indgange anbragt overfor hinanden på hver af husets langsider. Et af husene var særligt langt; 23 meter og med staldende i østdelen. Husene dateres alle til førromersk jernalder dvs århundrederne før vor tidsregning. I Nordjylland kendes en ganske særlig hustype, nemlig huse med forsænket gulv, hvilket vil sige at de har været konstrueret således, at hele husets grundplan eller dele af det har været gravet lidt ned i overfladeniveauet. Et sådant hus var ligeledes repræsenteret blandt bygningerne ved Frejlevgaard. Dette blev imidlertid kun delvist afdækket. Huset dateres til ældre romersk jernalder hvilket svarer til perioden 0-200 e.kf.

Udover bebyggelsesspor fandtes tillige en stenbygget grav fra romersk jernalder. Graven sås at være delvist ødelagt i nyere tid. Måske har den været "uautoriseret" udgravet eller tømt i forbindelse med påpløjning af de favnstore bæresten og dæksten. Med undtagelse af ganske få rester af gravinventaret, i form af enkelte lerkarskår og en tenvægt, var graven tom. Stenbyggede grave fra romersk jernalder er hyppigt forekommende og når de påtræffes, ligger de gerne i små kolonier. Der kendes fra området omkring Frejlevgaard yderligere et par grave af samme type.

Huse gennem tiden

Igennem oldtiden bygges der huse, og gennem tid ændres byggeskikken. Generelt er det dog en ret ensartet måde at bygge på - helt fra tidligt i bondestenalderen (3.900 f.kr.) til den tidlige middelalder (1.000-1.100-tallet) - med stolper af træ, der graves ned i jorden.

I det toskibede hus, også kaldt et midtsulehus, blev taget båret af én centralt placeret række af kraftige stolper ned igennem husets midte. Derimod blev taget i det treskibede hus båret af to rækker af stolper, trukket længere ud mod væggen.

Mens toskibede huse bygges i hele perioden fra bondestenalderen til ældre bronzealder (3.900-1.500 f.kr.), og igen i middelalderen (1.050-1.536 e.kr.), er det i hele resten af bronzealder, jernalder og vikingetid (1.500 f.kr.-1.050 e.kr.) treskibede huse, der bygges både til bolig, stald og arbejdsbygninger.

I middelalderen får man ud over disse hustyper desuden etskibede huse, hvor væggen er det bærende element - ligesom det endnu er idag.

I den største del af oldtiden bygges husenes skelet af træ. Væggene er oftest en blanding af fletværk påklasket med ler opblandet med strå eller gødning (lerklining), ikke ulig metoden fra bindingsværkshusene fra middelalder og nyere tid, hvor der også mellem træstokkene fyldes ud med lerklining eller teglsten.

I den største del af oldtiden er husene lange og 5-6 m brede, beliggende øst-vest. De er indrettet med boligen mod vest og stalden mod øst - alt under samme tag. Indgangene i husene ligger oftest omtrent midt på de lange vægge - og dermed midt mellem bolig og stald. Først langt oppe i tid synes stalden at blive adskilt fra boligen og placeret i sin egen bygning, som man kender det fra nyere tids bondegårde.

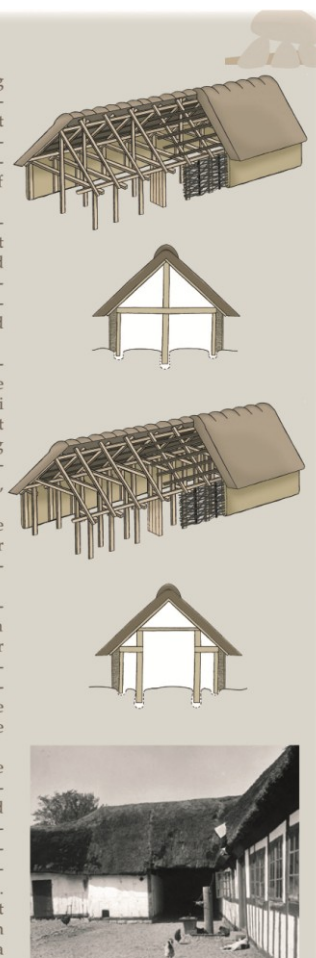

Fig 6. Den forstyrrede stenbyggede grav, set fra Ø. Sammen med de nu fjernede bæresten har de tilbageværende sten udgjort et lille kammer med et indre mål på 0,6x1,9 m. To eller tre favnstore dæksten har fuldstændt konstruktionen. De mørke pletter i det gule undergrundssand er sporene efter de fjernede bæresten.

Sammenfatning og perspektivering

Set ud fra en arkæologisk synsvinkel er det uhensigtsmæssigt at operere i smalle, få meter brede tracheer, idet de store fladers helhed og overblik går tabt. Alligevel har udgravningerne af Frejlevgaard, Område B, C og D afstedkommet kendskabet til en betydelig mængde bygninger fra to naboperioder af oldtiden nemlig førromersk og ældre romersk jernalder. På baggrund af de 6 dokumenterede langhuse og med viden om de omkringliggende arealers potentiale, begynder der at tegne sig konturerne af et kontinuerligt og omfattende bebyggelsesmønster på morænefladerne vest for Frejlev by. I skrivende stund, hvor resultaterne fra udgravningerne af Område A og Etape II af Frejlevgaard-udstykningsen foreligger, er der således kendskab til bebyggelse fra førromersk jernalder, ældre og yngre romersk jernalder og angiveligt ældre germansk jernalder, svarende til dokumenteret bosættelse over et måske tusindårigt forløb. I denne lange periode har man flyttet rundt i terrænet i takt med omlægning af marker og driftsformernes forandring. Og man har renoveret husene, revet ned og bygget nyt i takt med fornyelserne. De tilhørende grave er der blevet løftet en flig af kendskabet til med fremkomsten af endnu en stenbygget grav, hvis gravlagte meget vel kan have haft bolig i et af de allerede kendte langhuse på stedet.

Det har formentligt været ganske attraktivt at være bosiddende på det flade moræneterræn ved Frejlevgård i oldtiden, akkurat som det er i dag. Vi kender efterhånden en del til jernalderens bebyggelsesmønstre og ved, at det er mere reglen end undtagelsen, at man støder på periodens landsbyer på arealer og med forhold som disse. Men omfanget af aktiviteterne på stedet muliggør et mere detaljeret studie af kontinuitet og arealanvendelse. Resultaterne fra udgravningen af bopladsen udgør derfor et væsentligt bidrag til jernalderforskningen. Her og nu vil de indsamlede informationer bl.a. kunne indgå i overregionale bebyggelsesstudier, og fremkommer der med årene flere bopladser i lokalområdet og i regionen, vil informationerne kunne inddrages i mere lokale studier af eksempelvis bebyggelsesudviklingen i oldtiden i Himmerland.

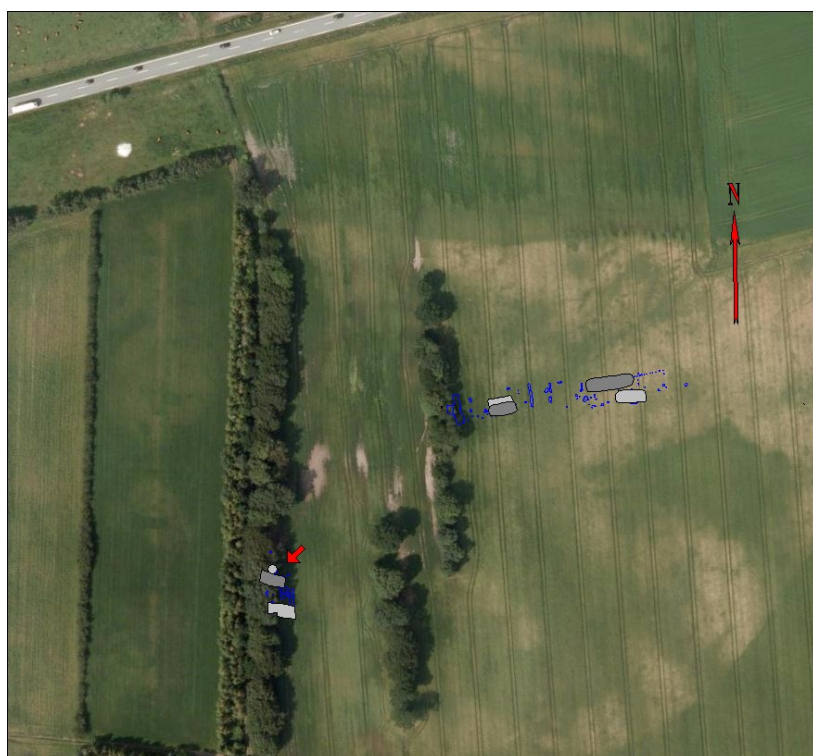

Fig 7. De seks huses grundrids er angivet med forskellige nuancer af gråt. Graven fra romersk jernalder er vist med en prik og rød pil.

Frejlevgaard, Frejlev

- Nordjyllands Historiske Museum jnr. 6120
- Fund & Fortidsminder: 120504, sb nr 25
- Kulturstyrelsen jnr. 2011-7-24.02/NJM-0020
- Bygherre: John Bo Nielsen
- Undersøgt areal: 2500 m²
- Deltagere i udgravningen:
 - Arkæolog Andreas Hegner Reinau
 - Museumsinspektør Niels Haue
 - Museumsinspektør Lone Andersen
- Dokumentationsmateriale (fund, fotos, opmålinger m.v.) opbevares på Aalborg Historiske Museum, Vang Mark 25, 9380 Vestbjerg

Nordjyllands Historiske Museum, 5. februar 2014

Lone Andersen

Lone Andersen, arkæolog, museumsinspektør

